

ಶಾಂಕರ ಭಾಷ್ಯ ಸಮೇತ ಈಶಾವಾಸ ಉಪನಿಷತ್ತು

ಸ್ವಾಮಿ ವೀರೇಶಾನಂದ

(ಮೂಲ, ಪದಾರ್ಥ, ಅನುವಾದ, ಶಂಕರಭಾಷ್ಯದ ಮೂಲ, ಶಂಕರಭಾಷ್ಯದ ಅನುವಾದ ಹಾಗೂ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು)

ಭಾಗ ೯

ಭಾಷ್ಯ : ಯತ ಏವಮ್, ಅತಃ ಸಮುಚ್ಚಯಃ ಸಂಭೂತಿ ಅಸಂಭೂತಿ ಉಪಾಸನಯೋಃ ಯುಕ್ತಃ ಏವ | ಏಕೈಕಪುರುಷಾರ್ಥ ತ್ವಾತ್ ಚ ಇತ್ಯಾಹ -

ಹೀಗಿರುವಾಗ ಸಂಭೂತಿ ಅಂದರೆ ವ್ಯಾಕೃತ ಮತ್ತು ಅಸಂಭೂತಿ ಅಂದರೆ ಅವ್ಯಾಕೃತ - ಇವೆರಡರ ಉಪಾಸನೆಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಕೊಂಡು ಮಾಡುವುದು ಸರಿಯಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರೆ, ಅವೆರಡೂ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬನಿಗೆ ಒಂದೇ ಪುರುಷಾರ್ಥವನ್ನು ತಂದು ಕೊಡುತ್ತವೆ ಎಂದು ಮುಂದಿನ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ:

ಸಂಭೂತಿಂ ಚ ವಿನಾಶಂ ಚ ಯಃ ತದ್ ವೇದ ಉಭಯಂ ಸಹ |

ವಿನಾಶೇನ ಮೃತ್ಯುಂ ತೀರ್ತ್ವಾ ಸಂಭೂತ್ಯಾ ಅಮೃತಮ್ ಅಶ್ನುತೇ || ೧೪ ||

ಯಃ (ಅ)ಸಂಭೂತಿಂ ಚ = ಯಾರು ಅವ್ಯಾಕೃತ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ವಿನಾಶಂ ಚ = ವ್ಯಾಕೃತ (ಕಾರ್ಯಬ್ರಹ್ಮ ಅಥವಾ ಹಿರಣ್ಯ ಗರ್ಭದ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು) ತತ್ ಉಭಯಂ ಸಹ ವೇದ = ಎರಡೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಸಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೋ (ಅಂಥವನು) ವಿನಾಶೇನ ಮೃತ್ಯುಂ ತೀರ್ತ್ವಾ = ವ್ಯಾಕೃತ ಉಪಾಸನೆಯಿಂದ ಐಶ್ವರ್ಯವಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಎನ್ನುವ ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ದಾಟಿ (ಅ) ಸಂಭೂತ್ಯಾ ಅಮೃತಮ್ ಅಶ್ನುತೇ = ಅವ್ಯಾಕೃತ ಉಪಾಸನೆಯಿಂದ ಪ್ರಕೃತಿಲಯವೆಂಬ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಯಾರು ಅವ್ಯಾಕೃತ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ವ್ಯಾಕೃತ (ಕಾರ್ಯಬ್ರಹ್ಮ ಅಥವಾ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭದ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು) ಎರಡನ್ನೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಸಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೋ (ಅಂಥವನು) ವ್ಯಾಕೃತ ಉಪಾಸನೆಯಿಂದ ಐಶ್ವರ್ಯವಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಎನ್ನುವ ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ದಾಟಿ, ಅವ್ಯಾಕೃತ ಉಪಾಸನೆಯಿಂದ ಪ್ರಕೃತಿಲಯ ಎಂಬ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಭಾಷ್ಯ : ಸಂಭೂತಿಂ ಚ ವಿನಾಶಂ ಚ ಯಃ ತದ್ ವೇದ ಉಭಯಂ ಸಹ, ವಿನಾಶೇನ, ವಿನಾಶಃ ಧರ್ಮಃ ಯಸ್ಯ ಕಾರ್ಯಸ್ಯ ಸ ತೇನ ಧರ್ಮಿಣಾ ಅಭೇದೇನ ಉಚ್ಯತೇ 'ವಿನಾಶಃ' ಇತಿ | ತೇನ ತದ್ ಉಪಾಸನೇನ ಅನೈಶ್ವರ್ಯಮ್ ಅಧರ್ಮಕಾಮಾದಿ ದೋಷಜಾತಂ ಚ ಮೃತ್ಯುಂ ತೀರ್ತ್ವಾ, ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ ಉಪಾಸನೇನ ಹಿ ಅಣಿಮಾದಿಪ್ರಾಪ್ತಿಃ ಫಲಮ್ | ತೇನ ಅನೈಶ್ವರ್ಯಾದಿ ಮೃತ್ಯುಮ್ ಅತೀತ್ಯ, ಅಸಂಭೂತ್ಯಾ ಅವ್ಯಾಕೃತ ಉಪಾಸನಯಾ ಅಮೃತಂ ಪ್ರಕೃತಿಲಯಲಕ್ಷಣಮ್ ಅಶ್ನುತೇ | ಸಂಭೂತಿಂ ಚ ವಿನಾಶಂ ಚ ಇತ್ಯತ್ರ ಅವರ್ಣಲೋಪೇನ ನಿರ್ದೇಶಃ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಃ, ಪ್ರಕೃತಿಲಯಫಲಶ್ರುತಿ ಅನುರೋಧಾತ್ |

ಸಂಭೂತಿಂ ಚ = ಇಲ್ಲಿ ಸಂಭೂತಿ ಅನ್ನುವುದನ್ನು ಅಸಂಭೂತಿ ಅಂದರೆ ಅವ್ಯಾಕೃತ ಎಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅಂಥ ಅವ್ಯಾಕೃತ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ವಿನಾಶಂ ಚ = ನಾಶವಾಗುವ ಗುಣ ಯಾವ ಕಾರ್ಯವಸ್ತುವಿಗೆ ಇದೆಯೋ, ಅದು. ಈ ಗುಣವು (ಧರ್ಮ) ಗುಣವುಳ್ಳ ವಸ್ತುವಿಗಿಂತ (ಧರ್ಮಿ) ಬೇರೆಯಲ್ಲ ಎಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ ವಿನಾಶ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲಾಗಿದೆ. (ವಿನಾಶ ಎಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ವಿನಾಶವುಳ್ಳದ್ದು ಎಂದು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಕೃತ ಉಪಾಸನೆಗೆ ವಿನಾಶ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆ.) ಯಃ ತದ್ ವೇದ ಉಭಯಂ ಸಹ = ಯಾರು ಇವೆರಡನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ತಿಳಿದು ಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆಯೋ ಅವನು. ಅಂಥವನು ವಿನಾಶೇನ = ವ್ಯಾಕೃತ ಉಪಾಸನೆಯ ಮೂಲಕ ಮೃತ್ಯುಂ ತೀರ್ತ್ವಾ = ಅಧರ್ಮ,

ಕಾಮ ಮೊದಲಾದ ದೋಷಗಳ ಸಮೂಹವನ್ನು ದಾಟಿಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ ಉಪಾಸನೆಯ ಮೂಲಕ ಅಣಿಮಾ, ಲಘಿಮಾ ಮುಂತಾದ ಐಶ್ವರ್ಯಗಳು ಅಥವಾ ಸಿದ್ಧಿಗಳು ಉಂಟಾಗುವವಷ್ಟೇ ! ಹೀಗೆ ಐಶ್ವರ್ಯವಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಎನ್ನುವ ಮೃತ್ಯು ವನ್ನು ದಾಟಿಹೋಗಿ, ಅಸಂಭೂತ್ಯಾ = ಅವ್ಯಾಕೃತ ಉಪಾಸನೆಯ ಮೂಲಕ ಅಮೃತಂ = ಪ್ರಕೃತಿಲಯವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. 'ಸಂಭೂತಿ ಚ ವಿನಾಶಂ ಚ' ಎನ್ನುವ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಪಠ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಅ' ವರ್ಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟು (ಸಂಭೂತಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ) ಪದ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಮಾಡಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಕಾರಣ, ಆಗ ಮಾತ್ರ, ಅಮೃತ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವ ಪ್ರಕೃತಿಲಯವೆಂಬ ಫಲವನ್ನು ಅದಕ್ಕೆ ಹೇಳಿರುವುದು ಸರಿಯಾಗಿ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು:

ಸಂಭೂತಿಂ ಚ ವಿನಾಶಂ ಚ : ಈ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಂಭೂತಿ ಎನ್ನುವ ಶಬ್ದದಲ್ಲಿ 'ಅ' ಕಾರ ಲೋಪವಾಗಿದೆ; ಹೀಗಾಗಿ ಇದನ್ನು ಅಸಂಭೂತಿ ಎಂದು ಓದಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂದು ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಅದೇ ರೀತಿ ಅರ್ಥ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಅವರು ಕೊಡುವ ಕಾರಣ ಇದು : 'ಸಂಭೂತ್ಯಾ ಅಮೃತಮಶ್ನುತೇ' ಎನ್ನುವ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಪಠ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಮೃತ ಎಂದರೆ ಅವ್ಯಾಕೃತವನ್ನು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಿದರೆ ಸಿಗುವ ಪ್ರಕೃತಿಲಯವೆಂಬ ಫಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಸಂಭೂತಿ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಅಲ್ಲಿ ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಅವ್ಯಾಕೃತ ಎಂಬರ್ಥ ಕೊಡುವ ಅಸಂಭೂತಿ ಎಂದು ಮಾರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಮಾತ್ರವೇ ಅರ್ಥ ಸರಿಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರವೇ ವಿನಾಶ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ನಾಶವಾಗುವ ಗುಣವುಳ್ಳ ವ್ಯಾಕೃತ ಎಂದು ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಅರ್ಥ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಕೃತ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸಂಭೂತಿ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಇನ್ನೊಂದು ಪದವಾದ ಸಂಭೂತಿ ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ 'ಅ'ವರ್ಣವನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು, ಅಸಂಭೂತಿ ಎಂದು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಸೂಕ್ತ. ಇದು ಆಚಾರ್ಯರ ಇಂಗಿತ.

ಮಾನುಷದೈವವಿತ್ತಸಾಧ್ಯಂ ಫಲಂ ಶಾಸ್ತ್ರಲಕ್ಷಣಂ ಪ್ರಕೃತಿಲಯಾಂತಮ್ ; ಏತಾವತೀ ಸಂಸಾರಗತಿಃ | ಅತಃ ಪರಂ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಂ ಆತ್ಮೈವ ಅಭೂತ್ ವಿಜಾನತಃ ಇತಿ ಸರ್ವಾತ್ಮಭಾವ ಏವ ಸರ್ವ ಏಷಣಾಸಂನ್ಯಾಸಜ್ಞಾನನಿಷ್ಠಾಫಲಮ್ | ಏವಂ ದಿವ್ಯಕಾರಃ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ನಿವೃತ್ತಿಲಕ್ಷಣೋ ವೇದಾರ್ಥಃ ಅತ್ರ ಪ್ರಕಾಶಿತಃ | ತತ್ರ ಪ್ರವೃತ್ತಿಲಕ್ಷಣಸ್ಯ ವೇದಾರ್ಥಸ್ಯ ವಿಧಿಪ್ರತಿಷೇಧಲಕ್ಷಣಸ್ಯ ಕೃತ್ ಸ್ವಸ್ಯ ಪ್ರಕಾಶನೇ ಪ್ರವರ್ಗ್ಯಾಂತಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಮ್ ಉಪಯುಕ್ತಮ್ | ನಿವೃತ್ತಿಲಕ್ಷಣಸ್ಯ ಪ್ರಕಾಶನೇ ಅತಃ ಉದ್ಧ್ವಂ ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕಮ್ | ತತ್ರ ನಿಷೇಕಾದಿಶ್ರುತಾನಾಂತಂ ಕರ್ಮ ಕುರ್ವನ್ ಜಿಜೀವಿಷೇದ್ ಯೋ ವಿದ್ಯಯಾ ಸಹ ಅಪರಬ್ರಹ್ಮವಿಷಯಯಾ, ತದುಕ್ತಮ್ 'ವಿದ್ಯಾಂ ಚಾವಿದ್ಯಾಂ ಚ ಯಸ್ತದ್ವೇದೋಭಯಗ್ಂ ಸಹ | ಅವಿದ್ಯಯಾ ಮೃತ್ಯುಂ ತೀರ್ತ್ವಾ ವಿದ್ಯಯಾಮೃತಮಶ್ನುತೇ' (ಈಶಾವಾಸ್ಯ, ೧೧) ಇತಿ | ತತ್ರ ಸೋಽಧಿಕಾರೀ ಕೇನ ಮಾರ್ಗೇಣ ಅಮೃತತ್ವಮ್ ಅಶ್ನುತೇ ಇತಿ ಉಚ್ಯತೇ, 'ತದ್ಯತ್ ಸತ್ಯಮಸೌ ಸ ಆದಿತ್ಯೋ ಯ ಏಷ ಏತಸ್ಮಿನ್ ಮಂಡಲೇ ಪುರುಷೋ ಯತ್ಪ್ರಾಯಂ ದಕ್ಷಿಣೇಽಕ್ಷನ್ ಪುರುಷಃ' (ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕ, ೫. ೫.೨) ಏತದ್ ಉಭಯಂ ಸತ್ಯಂ ಬ್ರಹ್ಮೋಪಾಸೀನಃ ಯಥೋಕ್ತಕರ್ಮಕೃತ್ ಚ ಯಃ, ಸೋಽಂತಕಾಲೇ ಪ್ರಾಪ್ತೇ ಸತ್ಯಾತ್ಮಾನಮ್ ಆತ್ಮನಃ ಪ್ರಾಪ್ತಿದ್ವಾರಂ ಯಾಚತೇ |

ಮಾನುಷ ವಿತ್ತ (ಗೋವುಗಳು, ಭೂಮಿ, ಧನ) ಮತ್ತು ದೈವ ವಿತ್ತ (ದೇವತೆಗಳ ಮೇಲೆ ಉಪಾಸನೆ ಅಥವಾ ಧ್ಯಾನ) ಇವು ಗಳಿಂದ ಸಿಗುವ ಫಲಗಳು ಪ್ರಕೃತಿಲಯದಲ್ಲಿ ಅಂತ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ. (ಅಂದರೆ ಪ್ರಕೃತಿಲಯವೇ ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ಫಲ). ಇದಕ್ಕೆ ಶಾಸ್ತ್ರವೇ ಪ್ರಮಾಣ. ಸಂಸಾರದ ದಾರಿ ಎನ್ನುವುದು ಇಷ್ಟೇ ಇರುವುದು. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಉನ್ನತವಾದ ಸ್ಥಿತಿ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಸರ್ವಾತ್ಮಭಾವವೇ (ಎಲ್ಲರ ಆತ್ಮವೂ ತನ್ನ ಆತ್ಮವೇ ಎಂದೂ, ತನ್ನ ಆತ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ಎಲ್ಲರ ಆತ್ಮವೂ ಇದೆ ಎಂದೂ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವುದು - ಈಶಾವಾಸ್ಯ ೬). ಅದನ್ನು ಏಳನೆಯ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮೈವ ಅಭೂತ್ ವಿಜಾನತಃ - ಪರಮಾರ್ಥ ದರ್ಶನವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡವನಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಜೀವ ರಾಶಿಗಳೂ ಆತ್ಮವೇ ಆಗಿಬಿಟ್ಟವೋ ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಪರಮಸ್ಥಿತಿಯು ಏಷಣೆಗಳನ್ನು (ಪುತ್ರನಿಗಾಗಿ ಆಸೆ, ಧನಕ್ಕಾಗಿ ಆಸೆ ಮತ್ತು ಲೋಕಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬ ಆಸೆ - ಈ ಮೂರು ಬಗೆಯ ಆಸೆಗಳು) ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ, ಆತ್ಮಜ್ಞಾನ ದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಇರುವವನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಿಗುವ ಫಲ. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮತ್ತು ನಿವೃತ್ತಿ ಎಂಬ ಎರಡು ಬಗೆಯ ವೇದಾರ್ಥಗಳನ್ನು (ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಗುರಿಯನ್ನು ತಲುಪಲು ವೇದಗಳು ಉಪದೇಶಿಸಿರುವ ಎರಡು ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು) ಈ ಉಪನಿಷತ್ತು ಯಾವ ವೇದಕ್ಕೆ ಸೇರಿದೆಯೋ, ಅದೇ ಯಜುರ್ವೇದಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಶತಪಥಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.

ಶತಪಥಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ಗ್ಯ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುವ ಹದಿನಾರು ಕಾಂಡಗಳು ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಧಿ, ನಿಷೇಧ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಪ್ರವೃತ್ತಿರೂಪದ ವೇದಮಾರ್ಗವನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವೇ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗುತ್ತವೆ. ಇದರ ನಂತರ ಆರಂಭವಾಗುವ ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕ ಉಪನಿಷತ್ತು ನಿವೃತ್ತಿರೂಪದ ವೇದಮಾರ್ಗವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ,

ಗರ್ಭಾಧಾನದಿಂದ (ಮಗುವು ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇರುವಾಗ ಮಾಡುವ ಸಂಸ್ಕಾರ ಕ್ರಿಯೆ) ಹಿಡಿದು ಶೃಶಾನದಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ಅಂತ್ಯ ಕ್ರಿಯೆಯವರೆಗಿನ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು, ಅಪರಬ್ರಹ್ಮವೇ ಧೈಯವಸ್ತುವಾದ ಉಪಾಸನೆಯ ಜೊತೆಜೊತೆಗೆ ಮಾಡುತ್ತ ಜೀವಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಯಾರು ಇಚ್ಛೆಪಡುತ್ತಾನೆಯೋ ಅಂಥವನಿಗೆ ಈ ಉಪನಿಷತ್ತು ಹೀಗೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತದೆ: 'ವಿದ್ಯಾಂ ಚ ಅವಿದ್ಯಾಂ ಚ ಯಸ್ತದ್ ವೇದ ಉಭಯಗ್ಂ ಸಹ | ಅವಿದ್ಯಯಾ ಮೃತ್ಯುಂ ತೀರ್ತ್ವಾ ವಿದ್ಯಯಾಮೃತಮಶ್ನುತೇ' (ಈಶಾವಾಸ್ಯ, ೧೧) : 'ಯಾವನು ವಿದ್ಯೆ (ಉಪಾಸನೆಯಿಂದ ದೊರಕುವ ದೇವತಾಜ್ಞಾನ) ಮತ್ತು ಅವಿದ್ಯೆ (ಕರ್ಮ) ಇವೆರಡನ್ನೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಆಚರಿಸಬೇಕೆಂದು ಅರಿ ತಿರುತ್ತಾನೆಯೋ, ಅವನು ಅವಿದ್ಯೆಯ (ಕರ್ಮ) ಮೂಲಕ ಮೃತ್ಯುವನ್ನು (ಸಹಜವಾದ ಕರ್ಮ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನ) ಮೀರಿಹೋಗಿ, ವಿದ್ಯೆಯಿಂದ (ದೇವತಾಜ್ಞಾನ) ಅಮೃತ ಅಂದರೆ ತಾನು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವ ದೇವತೆಯೊಡನೆ ಐಕ್ಯಭಾವವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.'

ಕರ್ಮ ಮತ್ತು ಉಪಾಸನೆಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಅರ್ಹನಾದವನು ಅಮೃತತ್ವವನ್ನು (ದೇವತೆಯೊಡನೆ ಐಕ್ಯ ಭಾವ) ಯಾವ ಮಾರ್ಗದ ಮೂಲಕ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ ಎನ್ನುವ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಈ ಮಂತ್ರವು ಉತ್ತರ ವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ : 'ತದ್ಯತ್ ಸತ್ಯಮಸೌ ಸ ಆದಿತೋ ಯ ಏಷ ಏತಸ್ಮಿನ್ ಮಂಡಲೇ ಪುರುಷೋ ಯಶ್ಚಾಯಂ ದಕ್ಷಿಣೇಽಕ್ಷನ್ ಪುರುಷಃ |' (ಬೃ. ಉ. ೫- ೫- ೨) : 'ಯಾವುದು ಈ ಸತ್ಯವಾಗಿದೆಯೋ (ಬ್ರಹ್ಮ), ಅವನೇ ಸೂರ್ಯ - ಈ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲ ದಲ್ಲಿರುವ ಪುರುಷ. ಅವನೇ ಬಲಗಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಇರುವ ಪುರುಷನೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಯಾರು ಈ ಎರಡೂ ಸತ್ಯಬ್ರಹ್ಮರನ್ನು (ಸೂರ್ಯ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿರುವ ಪುರುಷ ಮತ್ತು ಬಲಗಣ್ಣಿನಲ್ಲಿರುವ ಪುರುಷ) ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆಯೋ, ಹಾಗೂ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಉಪದೇಶಿಸಿರುವ ವಂತೆ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಾನೆಯೋ (ಅವುಗಳೆರಡನ್ನೂ ತನ್ನ ಜೀವನವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೋ) ಅವನು, ತನ್ನ ಮರಣದ ಕಾಲ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾದಾಗ, ತನ್ನ ಆತ್ಮವನ್ನು ಪಡೆಯುವ (ತನ್ನ ಉಪಾಸನಾದೇವತೆಯೊಂದಿಗೆ ಐಕ್ಯಭಾವವನ್ನು ಹೊಂದುವ) ದ್ವಾರವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು, ಸೂರ್ಯಮಂಡಲ ಮಧ್ಯವರ್ತಿಯಾದ ಸತ್ಯಾತ್ಮವನ್ನು ಅಥವಾ ಸತ್ಯಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಹೀಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾನೆ:

ಹಿರಣ್ಮಯೇನ ಪಾತ್ರೇಣ ಸತ್ಯಸ್ಯಾಪಿಹಿತಂ ಮುಖಮ್ |

ತತ್ತ್ವಂ ಪೂಷನ್ ಅಪಾವೃಣು ಸತ್ಯಧರ್ಮಾಯ ದೃಷ್ಟಯೇ || ೧೫ ||

ಪೂಷನ್ = ಎಲ್ಲ ಜಗತ್ತಿಗೂ ಪೋಷಕನಾದ ಸೂರ್ಯನೇ, ಹಿರಣ್ಮಯೇನ ಪಾತ್ರೇಣ = ಬಂಗಾರದ ಮುಚ್ಚಳದಿಂದ ಅಥವಾ ಪ್ರಕಾಶ ಮಯವಾದ ಮುಚ್ಚಳದಿಂದ (ಸೂರ್ಯಮಂಡಲವೇ ಇಲ್ಲಿ ಮುಚ್ಚಳ) ಸತ್ಯಸ್ಯ ಮುಖಮ್ = ಆದಿತ್ಯಮಂಡಲದಲ್ಲಿರುವ ಸತ್ಯಬ್ರಹ್ಮದ ದ್ವಾರವು ಅಪಿಹಿತಂ= ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಅಥವಾ ಹೊದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ತ್ವಂ = ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳ ಪೋಷಕನಾದ ನೀನು ಸತ್ಯಧರ್ಮಾಯ = ಸತ್ಯವೇ ಧರ್ಮ ಅಥವಾ ನಡತೆಯಾಗಿರುವ ನನಗೆ ದೃಷ್ಟಯೇ= ಆ ಸತ್ಯಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಕಾಣುವುದಕ್ಕೆ ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಡಲು ತತ್ ಅಪಾವೃಣು= ಆ ಮುಚ್ಚಳವನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕು.

ಎಲ್ಲ ಜಗತ್ತಿಗೂ ಪೋಷಕನಾದ ಸೂರ್ಯನೇ, ಬಂಗಾರದ ಮುಚ್ಚಳದಿಂದ ಅಥವಾ ಪ್ರಕಾಶಮಯವಾದ ಮುಚ್ಚಳದಿಂದ ಆದಿತ್ಯ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿರುವ ಸತ್ಯಬ್ರಹ್ಮದ ದ್ವಾರವು ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಅಥವಾ ಹೊದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳ ಪೋಷಕನಾದ ನೀನು ಸತ್ಯವೇ ಧರ್ಮ ಅಥವಾ ನಡತೆಯಾಗಿರುವ ನನಗೆ ಆ ಸತ್ಯಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಕಾಣುವುದಕ್ಕೆ ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಡಲು ಆ ಮುಚ್ಚಳವನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕು.

ಭಾಷ್ಯ : ಹಿರಣ್ಮಯೇನ ಪಾತ್ರೇಣ, ಹಿರಣ್ಮಯಮಿವ ಹಿರಣ್ಮಯಮ್, ಜ್ಯೋತಿರ್ಮಯಮ್ ಇತ್ಯೇತತ್ | ತೇನ ಪಾತ್ರೇಣೇವ ಅಪಿಧಾನಭೂತೇನ ಸತ್ಯಸ್ಯ ಆದಿತ್ಯಮಂಡಲಸ್ಥಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಅಪಿಹಿತಮ್ ಆಚ್ಛಾದಿತಂ ಮುಖಂ ದ್ವಾರಮ್ | ತತ್ ತ್ವಂಹೇ ಪೂಷನ್ ಅಪಾವೃಣು ಅಪಸಾರಯ | ಸತ್ಯಧರ್ಮಾಯ, ತವ ಸತ್ಯಸ್ಯ ಉಪಾಸನಾತ್ ಸತ್ಯಂ ಧರ್ಮೋ ಯಸ್ಯ ಮಮ ಸೋಽಹಂ ಸತ್ಯ ಧರ್ಮಾ, ತಸ್ಮೈ ಮಹ್ಯಮ್ ಅಥವಾ, ಯಥಾಭೂತಸ್ಯ ಧರ್ಮಸ್ಯ ಅನುಷ್ಠಾತ್ರೇ | ದೃಷ್ಟಯೇ ತವ ಸತ್ಯಾತ್ಮನಃ ಉಪಲಬ್ಧಯೇ |

ಹಿರಣ್ಮಯೇನ ಪಾತ್ರೇಣ = ಚಿನ್ನದಂತೆ ಇರುವುದು ಹಿರಣ್ಮಯಮ್, ಅಂದರೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುವುದು ಎಂದರ್ಥ. ಸತ್ಯಸ್ಯ ಅಪಿಹಿತಂ ಮುಖಂ = ಹೀಗೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಮುಚ್ಚಳದಿಂದ ಆದಿತ್ಯಮಂಡಲದಲ್ಲಿರುವ ಸತ್ಯಬ್ರಹ್ಮದ ಮುಖವು ಅಂದರೆ ದ್ವಾರವು ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಸತ್ಯಧರ್ಮಾಯ = ಸತ್ಯಬ್ರಹ್ಮನಾದ ನಿನ್ನ ಉಪಾಸನೆಯಿಂದ ನಾನು ಸತ್ಯಧರ್ಮನು. ಅಥವಾ ನಾನು ಸತ್ಯವೇ ಧರ್ಮ ವಾಗಿ ಇರುವವನು. ದೃಷ್ಟಯೇ = ಅಂಥ ನಾನು ಸತ್ಯಬ್ರಹ್ಮವಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ತತ್ ತ್ವಂ ಪೂಷನ್ ಅಪಾವೃಣು = ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳ ಪೋಷಕನಾದ ಸೂರ್ಯದೇವನೇ, ಆ ಮುಚ್ಚಳವನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕು.

(ಮುಂದುವರಿಯುವುದು)